

Kolizní norma

Výběr právního řádu se provádí pomocí kolizních norem. Výběr rozhodného práva pomocí kolizních norem (kolizní metoda) je nepochybně předpokladem pro zachování zákonnosti a právní jistoty účastníků. Proto je to jedna ze základních metod. Pro tento výběr je příznačné, že při něm nezáleží na obsahu hmotněprávních norem, kterých bude použito. Nečiní se rozdíl mezi tuzemským a cizím právem. Jsou si rovna. Náprava možných nepříznivých důsledků použití cizího práva se uplatní až po provedení výběru rozhodného práva a to na základě tzv. výhrady veřejného pořádku.

Existují také tzv. nutně použitelné, imperativní normy. Lze říci, že použití těchto norem předchází výběru rozhodného práva, tzn. použití kolizní normy; a s ohledem na jejich povahu také použití přímých norem. V kolizní metodě můžeme zjistit různé varianty způsobů výběru rozhodného práva, které se projevují i v konstrukci kolizních norem.

Jiné způsoby výběru rozhodného práva

Pro kolizní metodu je příznačný takový přístup k výběru, při němž se klade důraz na otázku, které normy mají určitý soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem upravovat. Naproti tomu je možný i přístup, který klade důraz na otázku, jak určitý soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem je podle těch či oněch hmotněprávních norem přicházejících v úvahu věcně upraven. Soustředění na hmotněprávní normy a jejich obsah vede k tomu, že se jejich analýzou vyhledává i určení prostorové oblasti jejich použití. Odtud se lze dostat k závěru, že nějakých zvláštních pravidel pro výběr práva není třeba. Výběr práva se chápe spíše jako výběr mezi právními normami (rule selection) na rozdíl od výběru mezi právními řádů (jurisdiction selection), jak jej chápe kolizní metoda. Každý způsob výběru rozhodného práva může být hodnocen ze tří hledisek:

1. otázka používání pravidel pro výběr
2. vliv obsahu dotčených právních řádů na výběr
3. zacházení s dotčenými prvními řády

Z každého uvedeného hlediska lze pak způsobu výběru práva přiznat jeden ze dvou znaků dále uvedených. Podle toho každý způsob výběru práva se vyznačuje tím, že je prováděn:

1. na základě pevných pravidel nebo bez nich
2. bez ohledu na obsah dotčených právních řádů, tzn. bez ohledu na výsledek jejich použití X s přihlédnutím k tomuto obsahu; tzn. k výsledku jejich použití
3. při stejném zacházení s dotčenými právními řády X při zvýhodnění určitého práva, obvykle práva státu rozhodujícího orgánu (lex fori)

Kolizní metoda se vždy vyznačuje u jednotlivých znaků (1-3) vždy první možností. Jiné způsoby výběru práva jsou následující podle převažujícího znaku:

Výběr rozhodného práva bez pevných pravidel

Významná je zde teorie místního práva (viz.dále). Zvláštní pravidla pro výběr práva odmítají i stanoviska, která při určení rozhodného práva vyhledávají analýzou hmotněprávních norem svého práva prostorovou oblast jejich aplikace. S tím je spojeno i přihlížení k obsahu hmotněprávních norem a přednostní postavení tuzemského práva.

Výběr rozhodného práva přihlížející k obsahu dotčených právních řádů

Společným znakem je to, že před výběrem rozhodných norem se bere v té či oné míře v úvahu obsah právních norem. Mezi stanoviska patří rozlišování mezi tzv. pravými a nepravými konflikty. Požaduje-li se, aby soud použil právo cizího státu, které se liší od jeho práva, má soudce zjišťovat cíle vyjádřené v příslušných normách a okolnosti, za kterých je pro příslušný stát rozumné prosazovat svůj zájem na aplikaci norem sledujících tyto cíle (**tzv. governmental interest analysis**). Zjistí-li, že jen jeden stát má takový zájem, použije jeho práva. Jde o nepravý konflikt. Zjistí-li zjevný střet mezi zájmy dvou států, použije lex fori, když jedním ze zainteresovaných států je jeho stát. jde-li o rozpor mezi zájmy dvou cizích států, nebývá výběr jednoznačný.

Mezi tato stanoviska patří také metoda výběru mezi výsledky i výběr práva podle choice-influencing considerations. Podle některých názorů se doporučuje neprovádět výběr mezi jednotlivými

právními řády, ale vybírat mezi jednotlivými potenciálně použitelnými hmotněprávními normami ty normy, které nejvíce uspokojují z hlediska výsledku, kterého se v konkrétním případě dosáhne.

Přednostní používání tuzemského práva (lex fori)

Existují stanoviska, v kterých proniká přednostní používání legis fori a která vedou k zatlačování aplikace cizích právních řádů. Omezení používání cizích právních řádů je někdy odůvodňováno ekonomickými úvahami. Odmítá se používání cizích právních řádů ve věcech nepatrné hodnoty, protože se v těchto případech nevyplatí náklady a potíže spojené se zjišťováním obsahu cizího práva. Jiný názor spatřuje v používání cizího právního řádu ohrožování zájmů stran na spravedlivém rozhodování. Cizí právo vytržené z prostředí a soudní organizace se stává méně kvalitním základem pro rozhodování a také soudce, který podle něj rozhoduje jej neovládá natolik dobře jako své právo vlastní.

Doporučuje se proto, aby se ve vztazích s mezinárodním prvkem používalo v první řadě právo tuzemské a k zahraničnímu právu, na něž odkazuje kolizní norma státu soudu, se sáhlo, jen když některá ze stran se jeho použití výslovně dovolává. Kolizní právo se stává fakultativním. V některých státech se v řízení cizího práva, na něž odkazuje kolizní norma, nepoužívá z úřední povinnosti, ale jen jestliže to strana navrhne.

Stanoviska, která doporučují provádět výběr práva bez pevných pravidel je třeba odmítnout. Právní jistotě by odporovalo i přihlížení k obsahu dotčených právních řádů při rozhodování o použití jednoho z nich. Za určitých výjimečných okolností, zejména tam, kde převažuje zájem na ochraně určitých osob nebo zájem na zachování platnosti právního úkonu, je možno před určením rozhodného práva vzít v úvahu výsledek, k němuž se podle jednotlivých dotčených právních řádů dospěje.

V určitých situacích nezbyvá než přikročit k použití tuzemského práva, má-li se dospět k rozhodnutí. Nepodaří-li se přes veškerou snahu rozhodujícího orgánu zjistit obsah cizího práva a není naděje na jeho zjištění v rozumné době, nelze do nekonečna oddalovat rozhodnutí případu, k němuž je dána pravomoc tuzemských orgánů, neboť by se to rovnalo odpírání výkonu spravedlnosti.

Zvláštní hmotněprávní úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem

Prímá metoda

Je vedle kolizní metody druhou ze základních metod úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Vyznačuje se používáním zvláštních hmotněprávních norem určených pouze pro úpravu soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Tyto normy samy obsahují úpravu práv a povinností účastníků soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Použijí se bezprostředně. Zpravidla jsou obsaženy v mezinárodních smlouvách. Způsobem předepsaným v ústavních předpisech smluvních států se stávají součástí právního řádu smluvního státu. Stát, který takové normy uvedl do svého právního řádu s nimi zachází jako se svými normami, nejde tedy o použití cizího práva a tak odpadají potíže spojené s tím, když se na základě kolizních norem používá cizí právo.